

УДК 378.147.091.33:338.48

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/95-2-38>**Роман КОРСАК,***orcid.org/0000-0001-9245-252X*

доктор історичних наук, професор,

завідувач кафедри туристичної інфраструктури та готельно-ресторанного господарства

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

(Ужгород, Україна) roman.korsak@uzhnu.edu.ua

ДУАЛЬНА ОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ТА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Стаття присвячена аналізу дуальної освіти як ефективного інструменту підготовки кадрів для готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. В умовах динамічного розвитку індустрії гостинності, посилення конкуренції та підвищення вимог до якості сервісу актуальною стає підготовка фахівців, що поєднує теоретичну базу з активним освоєнням практичних навичок безпосередньо на підприємствах готельно-ресторанної сфери та туризму.

Автор зазначає, що дуальна освіта дозволяє студентам здобувати системний практичний досвід, який формує професійні компетенції, критичне мислення, адаптивність та готовність до виконання реальних виробничих завдань. Основними елементами дуальної моделі є чергування навчальних та виробничих періодів, наставництво на підприємствах, участь роботодавців у розробці навчальних програм та оцінки результатів навчання. Такий підхід забезпечує узгодженість освітнього процесу з потребами ринку праці та корпоративними стандартами обслуговування.

Важливим аспектом є розвиток партнерства між освітніми установами і готельно-ресторанними та туристичними підприємствами, що дозволяє коригувати зміст навчальних дисциплін відповідно до актуальних вимог галузі та підвищує конкурентоспроможність випускників. Інтеграція практики в освітній процес сприяє формуванню професійної мотивації, відповідальності та готовності до впровадження інноваційних підходів у роботі.

Таким чином, дуальна освіта розглядається як стратегічно вагомий інструмент підготовки кваліфікованих кадрів для готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, що сприяє підвищенню якості сервісу та прискоренню адаптації випускників.

Ключові слова: дуальна освіта, підготовка кадрів, готельно-ресторанний бізнес, туристичний бізнес, практика, наставництво, професійні компетенції, інтеграція освіти та виробництва, адаптація випускників, якість сервісу, індустрія гостинності.

Roman KORSAK,*orcid.org/0000-0001-9245-252X*

Doctor of Historical Sciences, Professor,

Head of the Department of Tourism Infrastructure and Hotel and Restaurant Industry

Uzhhorod National University

(Uzhgorod, Ukraine) roman.korsak@uzhnu.edu.ua

DUAL EDUCATION AS A TOOL FOR TRAINING STAFF FOR THE HOTEL, RESTAURANT AND TOURISM BUSINESS

The article is devoted to the analysis of dual education as an effective tool for training personnel for the hotel, restaurant and tourism business. In the conditions of dynamic development of the hospitality industry, increased competition and increased requirements for the quality of service, the training of specialists that combines the theoretical base with the active development of practical skills directly at the enterprises of the hotel, restaurant and tourism sector is becoming relevant.

The author notes that dual education allows students to gain systematic practical experience that forms professional competencies, critical thinking, adaptability and readiness to perform real production tasks. The main elements of the dual model are the alternation of educational and production periods, mentoring at enterprises, the participation of employers in the development of training programs and the assessment of learning outcomes. This approach ensures the consistency of the educational process with the needs of the labor market and corporate service standards.

An important aspect is the development of partnerships between educational institutions and hotel and restaurant and tourism enterprises, which allows adjusting the content of academic disciplines in accordance with the current requirements of the industry and increases the competitiveness of graduates. Integration of practice into the educational process contributes to the formation of professional motivation, responsibility and readiness to implement innovative approaches in work.

Thus, dual education is considered as a strategically important tool for training qualified personnel for the hotel and restaurant and tourism business, which contributes to improving the quality of service and accelerated adaptation of graduates.

Keywords: dual education, personnel training, hotel and restaurant business, tourism business, practice, mentoring, professional competencies, integration of education and production, adaptation of graduates, quality of service, hospitality industry.

Постановка проблеми. Актуальність теми дослідження полягає у тому, що готельно-ресторанний та туристичний бізнес є висококонкурентною сферою, де ключовим фактором успіху стає якість обслуговування та професійна компетентність персоналу. Проте традиційна система підготовки фахівців часто не забезпечує повноцінного поєднання теоретичних знань та практичних навичок, необхідних для ефективної роботи в умовах реального виробництва. У результаті випускники стикаються з труднощами адаптації, що знижує їхню конкурентоспроможність та впливає на ефективність роботи підприємств.

Крім того, існують організаційні та інституційні бар'єри запровадження дуальної освіти. Багато підприємств не готові до активної участі в освітньому процесі, відсутні стандарти співпраці між навчальними закладами та готельно-ресторанними комплексами, а також механізми оцінки ефективності практичної підготовки. Ці обмеження перешкоджають широкому поширенню дуальної моделі, незважаючи на її доведену ефективність у міжнародній практиці та потенційне значення для національного ринку гостинності (Корсак, 2024: 241–246).

Таким чином, постановка проблеми полягає у необхідності розробки та впровадження ефективних механізмів дуальної освіти, які б дозволили поєднувати теоретичну підготовку з практичним досвідом, підвищити професійну компетентність студентів і забезпечити потреби готельно-ресторанного та туристичного бізнесу у кваліфікованих кадрах. Актуальність дослідження визначається потребою галузі в інноваційних підходах до навчання, які сприяють скороченню розриву між освітою та реальною професійною діяльністю.

Аналіз дослідження. Аналіз сучасних досліджень демонструє, що дуальна освіта є одним із ключових інструментів підготовки кваліфікованих кадрів для готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. Так, у публікації О. Шікіної та О. Кузнецової особлива увага приділяється інтеграції освітнього процесу та виробничої практики у рамках готельних мереж. Автори зазначають, що системне поєднання теорії та практики дозволяє формувати у студентів професійні компетенції, що безпосередньо відповідають вимогам підприємств індустрії гостинності. Такий підхід сприяє скороченню періоду адаптації випускників до реальної професійної діяльності та підвищує їх конкурентоспроможність на ринку праці (Шікіна, Кузнецова, 2024).

О. Кашинська у своєму дослідженні аналізує досвід впровадження елементів дуальної форми

навчання у підготовку фахівців готельно-ресторанного бізнесу. Автор зазначає, що використання дуальної моделі дозволяє ефективно поєднувати аудиторне навчання із практичними стажуваннями на підприємствах, формуючи у студентів професійні навички, трудову дисципліну та розуміння корпоративної культури (Кашинська, 2020).

Підбиваючи підсумки аналізу представлених джерел, можна стверджувати, що дуальна освіта виступає ефективним інструментом підготовки кадрів в індустрії гостинності та туризму, сприяючи формуванню практичних компетенцій, професійної мотивації і готовності до реальної роботи. При цьому сучасні дослідження вказують на необхідність подальшого вивчення питань комплексної оцінки ефективності дуальної моделі, впливу цифрових технологій та дистанційних форм навчання на якість практичної підготовки, а також розроблення методик адаптації міжнародного досвіду до національних умов (Амеліна, 2010: 107–112; Корсак, 2025: 350–357).

Мета статті. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування та комплексний аналіз дуальної освіти як ефективного інструменту підготовки кадрів для готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, а також виявлення його ролі у формуванні професійних компетенцій фахівців, підвищенні якості сервісу і забезпеченні відповідності системи професійної підготовки сучасним вимогам індустрії гостинності та туризму.

Виклад основного матеріалу. Сутність дуальної освіти у системі професійної підготовки кадрів для сфери готельно-ресторанного та туристичного бізнесу полягає в органічному поєднанні теоретичного навчання в освітній установі та практичної діяльності студента безпосередньо на підприємстві індустрії гостинності. Така модель орієнтована на формування у майбутніх фахівців як фундаментальних знань, так і стійких професійних навичок, які відповідають реальним вимогам готельно-ресторанних та туристичних підприємств. Дуальна освіта передбачає активну участь роботодавців в освітньому процесі, що дозволяє узгодити навчальні програми з потребами ринку праці та специфікою конкретних підприємств (Корсак, 2025: 350–357; Марценюк, Груздев, 2021: 58–65).

Змістовно дуальна модель підготовки кадрів у готельно-ресторанному та туристичному бізнесі охоплює комплекс професійних компетенцій, що включають організацію обслуговування гостей, управління персоналом, основи сервісу та гостинності, стандарти якості, комунікацію з клієнтами, а також знання технологічних процесів у

готельно-туристичних підприємствах. Практична частина навчання реалізується в умовах реального виробничого середовища, де студент набуває досвіду роботи з клієнтами, освоєння внутрішніх регламентів підприємства, корпоративної культури та стандартів обслуговування. Це сприяє глибшому засвоєнню теоретичного матеріалу та формуванню професійного мислення (Попик, Реблян, 2021: 24–28).

Відмінною особливістю дуальної освіти є її практикоорієнтована спрямованість та безперервність взаємодії між освітньою установою та підприємством готельно-ресторанного та туристичного бізнесу. На відміну від традиційних форм навчання, де практика часто носить епізодичний та обмежений за часом характер, дуальна модель передбачає регулярне чергування навчальних та виробничих періодів. Такий підхід забезпечує системне накопичення професійного досвіду та знижує розрив між теорією та практикою, який є однією з ключових проблем класичної системи професійної освіти (Кашинська, 2020: 569–576).

Традиційні форми підготовки кадрів зазвичай орієнтовані переважно на аудиторне навчання, де домінують лекційні та семінарські заняття, а практична підготовка обмежується короткими стажуваннями. У результаті випускники нерідко стикаються із труднощами професійної адаптації, необхідністю додаткового навчання та освоєння практичних навичок вже на робочому місці. Дуальна освіта, навпаки, дозволяє студентам ще в процесі навчання інтегруватися у професійне середовище, сформувати навички командної роботи та відповідальності за результат своєї діяльності (Корсак, 2025: 350–357).

Таким чином, дуальна освіта у сфері готельно-ресторанного та туристичного бізнесу виступає ефективною формою професійної підготовки кадрів, орієнтованою на потреби галузі. Її сутність полягає у тісній інтеграції освіти та практики, а зміст спрямовано на формування конкурентоспроможних фахівців, готових до роботи в умовах високої динаміки, сервісу та клієнтської орієнтованості, що принципово відрізняє цю модель від традиційних форм навчання.

Історичні передумови формування дуальної моделі освіти пов'язані з потребою економіки у кваліфікованих кадрах, здатних ефективно виконувати професійні функції відразу після завершення навчання. Перші елементи дуальної освіти виникли у Європі, насамперед у Німеччині, де ще у середньовічній період існувала система учнівства, заснована на передачі професійних навичок безпосередньо на робочому

місці. Надалі ця модель отримала інституційне оформлення у вигляді поєднання навчання у професійних школах та практики на підприємствах, що дозволило забезпечити тісний зв'язок освіти з потребами виробництва та ринку праці (Амеліна, 2010: 107–112; Сакун, 2004: 5–17).

Еволюція дуальної моделі освіти відбувалася під впливом індустріалізації, ускладнення виробничих процесів та зростання вимог до професійної кваліфікації працівників. У XIX–XX століттях дуальна освіта почала розглядатися не тільки як форма підготовки ремісників, але й як ефективний механізм формування фахівців для різних галузей економіки. Поступово дуальна система вийшла за рамки промислового сектору та почала активно застосовуватися у сфері послуг, де особливого значення набули такі якості, як клієнтоорієнтованість, комунікативні навички та вміння працювати в умовах високої конкуренції (Кравченко, 2020).

Формування дуальної моделі освіти у сфері послуг та індустрії гостинності було обумовлено специфікою даної галузі, яка характеризується високою залежністю від людського фактора та якістю взаємодії персоналу із споживачами. Готельно-ресторанний та туристичний бізнес вимагає не тільки теоретичних знань, але й розвинених практичних умінь, навичок обслуговування, дотримання стандартів сервісу та етикету. Саме тому дуальна освіта виявилася особливо затребуваною у цій сфері, оскільки вона дозволяє учням освоювати професійні ролі у реальному робочому середовищі (Симонович, 2021: 39–42; Корсак, 2025: 350–357).

У процесі розвитку індустрії гостинності дуальна модель освіти адаптувалася до нових умов, включаючи глобалізацію, міжнародні стандарти обслуговування та зростання конкуренції на ринку послуг. Навчальні програми почали орієнтуватися на формування міжкультурних компетенцій, володіння іноземними мовами, використання сучасних технологій управління готелями і ресторанами. Практична складова навчання стала невід'ємною частиною професійної соціалізації майбутніх спеціалістів, дозволяючи їм швидше адаптуватися до вимог міжнародного ринку гостинності (Корсак, Гуштан, 2024: 40–41; Ільницький, Корсак, 2024: 174–177).

Таким чином, історичний розвиток дуальної моделі освіти та її еволюція у сфері послуг свідчать про поступовий перехід від вузькопрофесійного навчання до комплексної системи підготовки кадрів. В індустрії гостинності дуальна освіта сформувалася як відповідь на потребу висококваліфікованих, гнучких і клієнтоорієнтованих

фахівців, здатних ефективно працювати в умовах постійних змін і високих стандартів сервісу.

Відмітимо, що міжнародний досвід дуальної освіти в індустрії гостинності свідчить про її високу ефективність як форми підготовки кваліфікованих кадрів, здатних відповідати вимогам динамічного та конкурентного ринку послуг. Найбільш розвинені моделі дуальної освіти сформувалися в країнах Західної Європи, насамперед у Німеччині, Австрії та Швейцарії, де система тісної взаємодії освітніх установ та підприємств готельно-ресторанного бізнесу є стійкою та інституційно закріпленою. У цих країнах значна частина професійної підготовки майбутніх фахівців здійснюється безпосередньо на базі готелів, ресторанів та туристичних комплексів, що забезпечує високий рівень практичної готовності випускників (Корсак, 2024: 39-40; École hôtelière de Lausanne; Les Roches Global Hospitality Education).

Особливістю зарубіжних моделей дуальної освіти в індустрії гостинності є активна участь роботодавців у формуванні освітніх програм та оцінки результатів навчання. Представники готельних та рестораних мереж беруть участь у розробці навчальних планів, визначенні переліку професійних компетенцій та організації практичного навчання. Такий підхід дозволяє забезпечити відповідність змісту освіти актуальним вимогам галузі, а також формувати у студентів розуміння корпоративних стандартів, культури сервісу та специфіки роботи у міжнародному середовищі (Попик, Реблян, 2021: 24–28).

Значний інтерес представляє досвід країн із розвинутою туристичною індустрією, таких як Франція, Італія та Іспанія, де дуальна освіта орієнтована на поєднання професійної підготовки із збереженням національних традицій гостинності. У цих країнах практична складова навчання тісно пов'язана з регіональною специфікою, гастрономічною культурою та історичними особливостями обслуговування. Це дозволяє майбутнім спеціалістам не тільки освоювати сучасні технології сервісу, але й формувати унікальну професійну ідентичність, яка потрібна на міжнародному туристичному ринку (Les Roches Global Hospitality Education; CMH – International Hospitality Management School; Povidaychik, Roruk, 2021: 51–53).

Можливості адаптації міжнародного досвіду дуальної освіти до національних умов багато у чому залежить від рівня розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, нормативно-правової бази та готовності підприємств до активної участі в освітньому процесі. Важливою умовою

успішної адаптації є створення стійких партнерських зв'язків між освітніми установами та підприємствами індустрії гостинності, а також розробка гнучких освітніх програм, що враховують специфіку національного ринку праці та потреб роботодавців (Lisova, 2022: 195–212; Cynthia, 2015: 301–324).

Крім того, при адаптації зарубіжних моделей дуальної освіти необхідно враховувати соціально-економічні та культурні особливості країни, рівень підготовки педагогічних кадрів та наявність системи наставництва на підприємствах. Перенесення міжнародного досвіду без урахування національного контексту може знизити ефективність дуальної моделі, тоді як його творче переосмислення та адаптація дозволяють сформувати сталу систему професійної підготовки. Таким чином, міжнародний досвід дуальної освіти в індустрії гостинності є цінним ресурсом для модернізації національної системи підготовки кадрів та підвищення конкурентоспроможності готельно-ресторанного та туристичного бізнесу (Шикіна, Кузнецова, 2024).

Стосовно розвитку дуальної освіти у вітчизняному готельно-ресторанному та туристичному бізнесі відмітимо, що в Україні її впровадження супроводжується низкою проблем, зумовлених як особливостями національної системи професійної освіти, так і специфікою функціонування самої індустрії гостинності. Однією з ключових проблем є недостатньо сформована нормативно-правова база, яка не завжди чітко регламентує механізми взаємодії освітніх установ та підприємств. Відсутність єдиних стандартів організації дуального навчання, розподілу відповідальності між сторонами та системи оцінки результатів підготовки знижує ефективність впровадження даної моделі та стримує її широке поширення (Кравченко, 2021; Кашинська, 2020: 569–576).

Істотною проблемою залишається обмежена готовність готельно-ресторанних та туристичних підприємств до активної участі в освітньому процесі. Багато представників бізнесу розглядають дуальну освіту насамперед як додаткове навантаження, пов'язане з необхідністю виділення наставників, часу та ресурсів для навчання студентів. Крім того, нестабільність економічної ситуації, сезонний характер діяльності та кадрові плинності у готельно-ресторанній сфері ускладнюють довгострокове планування співпраці з освітніми установами та формування стійких дуальних програм (Корсак, 2025: 350–357).

Ще одним бар'єром розвитку дуальної освіти є недостатній рівень матеріально-технічної бази та

кадрового потенціалу окремих освітніх установ. Не завжди забезпечується узгодженість навчальних програм із реальними технологічними та організаційними процесами, що використовуються у сучасних готелях та ресторанах. Це призводить до розриву між теоретичною підготовкою та практичними вимогами галузі, що знижує мотивацію студентів та довіру з боку роботодавців (Корсак, Годя, 2024: 283–288; Гуштан, Корсак, Ільницький, 2024: 164–167).

Водночас, перспективи розвитку дуальної освіти в готельно-ресторанному бізнесі України є досить значними. Поглиблення євроінтеграційних процесів, орієнтація на міжнародні стандарти якості та зростання конкуренції на ринку послуг об'єктивно стимулюють попит на кваліфіковані, практикоорієнтовані кадри. Дуальна освіта здатна стати ефективним інструментом формування професійних компетенцій, скорочення періоду адаптації випускників та підвищення рівня сервісу у вітчизняних готелях та ресторанах (Яковчук, 2019: 111–116).

Перспективним напрямом є розширення партнерства між освітніми установами та підприємствами індустрії гостинності, запровадження систем наставництва та мотиваційних механізмів для роботодавців. Важливу роль також відіграє державна підтримка дуальних програм, розвиток нормативного забезпечення та інтеграція кращих міжнародних практик з урахуванням національних умов. У довгостроковій перспективі дуальна освіта може стати одним із ключових факторів модернізації системи підготовки кадрів та підвищення конкурентоспроможності готельно-ресторанного бізнесу України як на внутрішньому, так і міжнародному ринку (Кравченко, 2021;).

На особливу увагу у контексті дуальної освіти як інструменту підготовки кадрів для готельно-ресторанного та туристичного бізнесу заслуговує співпраця України з країнами ЄС. Обмін досвідом, спільні освітні проекти та стажування на європейських підприємствах дозволяють адаптувати найкращі міжнародні практики дуальної підготовки до національного контексту та підвищувати якість професійної підготовки студентів (Ільницький, Корсак, Годя, 2024: 230–232; Корсак, Ільницький, 2022: 49–63).

В умовах війни та розвитку мілітарі-туризму особливого значення набуває підготовка фахівців, здатних працювати у нестандартних умовах,

забезпечувати високий рівень сервісу та одночасно адаптуватися до нових форм гостинності. Дуальна модель освіти у цьому випадку виступає ефективним механізмом не тільки передачі практичних навичок, але й формування професійної стійкості, відповідальності та гнучкості майбутніх кадрів, що є ключовим фактором для повоєнного відновлення та розвитку туристичної галузі України (Корсак, Ільницький, 2024: 180–183; Корсак, Ільницький, 2024: 231–234).

Висновки. Підбиваючи підсумки дослідження, слід зазначити, що дуальна модель професійної підготовки є ефективним механізмом інтеграції освіти та практичної діяльності. Дуальна освіта дозволяє подолати розрив між теоретичними знаннями та реальними вимогами індустрії гостинності, формуючи у майбутніх фахівців стійкі професійні навички, орієнтовані на якість сервісу, клієнтоорієнтованість та дотримання галузевих стандартів.

Аналіз міжнародного та національного досвіду показує, що ефективність дуальної освіти безпосередньо залежить від рівня взаємодії освітніх установ, бізнесу та держави. Наявність нормативної бази, системи наставництва та спільно розроблених освітніх програм є ключовою умовою сталого розвитку дуальної моделі. В умовах розвитку готельно-ресторанного та туристичного бізнесу, де якість людського капіталу визначає успіх підприємства, дана форма підготовки набуває особливого значення.

Перспективи подальшого наукового пошуку пов'язані з поглибленим вивченням механізмів підвищення ефективності взаємодії між освітніми установами і підприємствами індустрії гостинності та туризму. Актуальними напрямками досліджень залишається розробка моделей оцінки результативності дуальних програм, аналіз впливу дуального навчання на якість сервісу та конкурентоспроможність підприємств, а також обґрунтування економічного ефекту від запровадження цієї форми підготовки кадрів.

Крім того, науковий інтерес представляє адаптація міжнародних практик дуальної освіти до національних соціально-економічних умов, вивчення ролі цифрових технологій та наставництва у дуальній системі, що дозволить сформулювати науково обґрунтовані рекомендації для подальшого розвитку професійної освіти у сфері гостинності та туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амеліна С.М. Особливості дуальної системи вищої професійної освіти у навчальних закладах Німеччини: Проблеми трудової і професійної підготовки. 2010. Вип. 15. С. 107–112.
2. Гуштан Т., Корсак Р., Ільницький В. Інтерактивні методи навчання в готельно-ресторанній сфері. Актуальні питання освіти і науки в умовах сучасної російсько-української війни. Том І. Дрогобич – Ужгород – Тернопіль: Посвіт, 2024. С. 164-167.
3. Ільницький В., Корсак Р., Годя І. Міжнародна співпраця України та ЄС у сфері туризму та гостинності: Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том 12: Виклики та можливості науки та освіти у контексті сучасних трендів [колективна монографія]. Конін – Ужгород – Перемишль – Миколаїв: Посвіт, 2024. С. 230–232.
4. Ільницький В., Корсак Р. Стратегії підвищення конкурентоспроможності готелів та ресторанів на міжнародному ринку. Актуальні питання освіти і науки в умовах сучасної російсько-української війни. Том. Дрогобич – Ужгород – Тернопіль: Посвіт, 2024. С. 174-177.
5. Кашинська О. Упровадження елементів дуальної форми здобуття вищої освіти в підготовку фахівців готельно-ресторанної справи. *Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom, 2020. Pp. 569–576.
6. Корсак Р. Готельно-ресторанна освіта у XXI столітті: ключові аспекти та перспективи підготовки фахівців. Актуальні проблеми розвитку сфери гостинності: перспективи та виклики: матеріали II Міжнародної наукової конференції (24-25 квітня 2024 р.). – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2024. С. 241-246.
7. Корсак Р. Інноваційні підходи у готельно-ресторанній освіті Європейського Союзу: найкращі практики. Сучасні тренди, реалії і перспективи розвитку туризму та готельно-ресторанної справи: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Хмельницький – Меджибіж, 23-24 травня 2024 року). Хмельницький – Меджибіж: Хмельницький національний університет, 2024. С. 39-40.
8. Корсак Р. Готельно-ресторанна освіта: використання європейського досвіду у навчальних програмах України. Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки. Том II. Київ – Дрогобич – Львів – Переяслав – Ужгород – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 239-242.
9. Корсак Р. В. Педагогічні стратегії формування практичних навичок у сфері HoReCa та туризму. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 88, том 1, 2025. С. 350-357.
10. Корсак Р., Годя І. Значення сучасних технологій та устаткування для підготовки фахівців з готельно-ресторанної справи. Актуальні проблеми розвитку сфери гостинності: перспективи та виклики: матеріали II Міжнародної наукової конференції (24-25 квітня 2024 р.). – Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2024. С.283-288.
11. Корсак Р. В., Гуштан Т. В. Готельно-ресторанна справа: сучасні виклики для фахівців. Сучасні тренди, реалії і перспективи розвитку туризму та готельно-ресторанної справи: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Хмельницький – Меджибіж, 23-24 травня 2024 року). Хмельницький – Меджибіж: Хмельницький національний університет, 2024. С. 40-41.
12. Корсак Р., Ільницький В. Відпочинок у вогні: використання готельно-ресторанних послуг у військово-історичному туризмі. Наука і освіта України в умовах російсько-української війни: виклики та завдання в контексті національної безпеки. Том II. Київ – Дрогобич – Львів – Переяслав – Ужгород – Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2024. С. 231–234.
13. Корсак Р., Ільницький В. Маркетингові стратегії для «мілітарі» готельно-ресторанних комплексів: ефективні підходи та інструменти. Актуальні питання освіти і науки в умовах сучасної російсько-української війни. Том І. Дрогобич – Ужгород – Тернопіль: Посвіт, 2024. С. 180–183.
14. Корсак Р., Ільницький В. Торгівля та готельно-туристична галузь Чехії у контексті євроінтеграції: можливості для українсько-чеської співпраці (2000 – 2019 рр.). Вісь Європи. 2022. Випуск 1. С. 49–63.
15. Кравченко О. Дуальна освіта в Україні: від концепції до практики // *Молодий вчений*, № 2 (90). 2021. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-2-90-12>
16. Кравченко О, Деякі аспекти історичного розвитку дуальної освіти у Європі, *Молодий вчений*. № 8 (84).2020. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-8-84-6>
17. Марценюк Л. В., Груздєв О. В. Дуальна освіта як засіб ефективного поєднання теорії та практики. Економіка та держава. 2021. № 3. С. 58–65.
18. Попик М.М., Реблян А.М. Професійна підготовка майбутніх фахівців сфери гостинності в європейських країнах. *Norwegian Journal of development of the International Science*. Vol 63.2021. P. 24–28.
19. Саун Л.В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в розвинених країнах світу: Монографія. К: МАУП, 2004. 399 с.
20. Симонович Н. Визначальні особливості професійної підготовки майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи. Нова педагогічна думка. Том 106 № 2. 2021. С. 39–42.
21. Шикіна, О., & Кузнецова, О. Дуальна освіта як інструмент інтеграційного розвитку готельних мереж. Економіка та суспільство, 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-27>
22. Яковчук О.Л. Перспективи розвитку дуальної системи здобуття вищої освіти в Україні. Молодь і ринок. 2019. № 1. С. 111–116.
23. Cynthia D. Hospitality and Tourism Education in the International Classroom: A Case Study. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 15(4), 2015. 301–324.
24. CMH – International Hospitality Management School. URL: https://cmh-academy.com/campusparis/?utm_campaign=google_my_business_paris&utm_source=google&utm_medium=organic (дата звернення 07.01. 2026)

25. École hôtelière de Lausanne. URL: <https://www.ehl.edu/fr/> (дата звернення 05.01. 2026).
26. Les Roches Global Hospitality Education. URL: <https://lesroches.edu/> дата звернення 03.01. 2026).
27. Lisova S. V. Problems of the professional development of the future specialist in the hotel and restaurant business at the stage of studying at an institution of higher education. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. 2022. Vol. 4 (111). P. 195-212.
28. Povidaychik O., Popyk M. Some scientific approaches to professional training of future specialists of hotel and restaurant business. *Modern science and practice. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference*. Boston, USA. March 26 – 27, 2021. P. 51-53.

REFERENCES

- Amelina S.M. (2010). Osoblyvosti dualnoi systemy vyshchoi profesiinoi osvity u navchalnykh zakladakh Nimechchyny. [Features of the dual system of higher vocational education in educational institutions of Germany: Problems of labor and professional training. 2010. Issue 15. P. 107–112.] *Problemy trudovoi i profesiinoi pidhotovky*. Vyp. 15. S. 107–112.
- Hushtan T., Korsak R., Ilnytskyi V. (2024). Interaktyvni metody navchannia v hotelno-restorannii sfer. [Interactive teaching methods in the hotel and restaurant sector]. *Aktualni pytannia osvity i nauky v umovakh suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny*. Tom I. Drohobych – Uzhgorod – Ternopil: Posvit. P. 164-167. [in Ukrainian].
- Ilnytskyi V., Korsak R. (2024). Mizhnarodna spivpratsia Ukrainy ta YeS u sferi turyzmu ta hostynnosti. [International cooperation of Ukraine and the EU in the field of tourism and hospitality.]. *Rozvytok suchasnoi osvity i nauky: rezultaty, problemy, perspektyvy*. Tom XVII: Podolannia kryzovykh situatsii u nautsi ta osviti. Konin – Uzhgorod – Przemysl – Mykolaiv: Posvit. P. 230-232. [in Ukrainian].
- Ilnytskyi V., Korsak R. (2024). Stratehii pidvyshchennia konkurentospromozhnosti hoteliv ta restoraniv na mizhnarodnomu rynku. [Strategies for increasing the competitiveness of hotels and restaurants in the international market]. *Aktualni pytannia osvity i nauky v umovakh suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny*. Tom I. Drohobych – Uzhgorod – Ternopil: Posvit. P. 174-177. [in Ukrainian].
- Kashynska O. (2020). Uprovadzhenia elementiv dualnoi formy zdobuttia vyshchoi osvity v pidhotovku fakhivtsiv hotelno-restoranoi spravy. [Introduction of elements of the dual form of higher education in the training of hotel and restaurant specialists]. *Scientific achievements of modern society. Abstracts of the 9th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom, Pp. 569 – 576. [in Ukrainian]
- Korsak R. (2024). Hotelno-restoranna osvita u XXI stolitti: kluchovi aspekty ta perspektyvy pidhotovky fakhivtsiv. [Hotel and restaurant education in the 21st century: key aspects and prospects for training specialists]. *Aktualni problemy rozvytku sfery hostynnosti: perspektyvy ta vyklyky: materialy II Mizhnarodnoi naukovo konferentsii (24-25 kvitnia 2024 r.)*. Uzhgorod: Publishing house of UzhNU "Hoverla". P. 241-246. [in Ukrainian].
- Korsak R. (2024). Innovatsiini pidkhody u hotelno-restorannii osviti Yevropeiskoho Soiuzu: naikrashchi praktyky. [Innovative approaches in hotel and restaurant education in the European Union: best practices]. *Suchasni trendy, realii i perspektyvy rozvytku turyzmu ta hotelno-restoranoi spravy: zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (Khmelnyskyi – Medzhybizh, 23-24 travnia 2024 roku)*. Khmelnytskyi – Medzhybizh: Khmelnytskyi National University. P. 39-40. [in Ukrainian].
- Korsak R. (2024). Hotelno-restoranna osvita: vykorystannia yevropeiskoho dosvidu u navchalnykh prohramakh Ukrainy. [Hotel and restaurant education: using European experience in the curricula of Ukraine]. *Nauka i osvita Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: vyklyky ta zavdannia v konteksti natsionalnoi bezpeky*. Tom II. Kyiv – Drohobych – Lviv – Pereiaslav – Uzhgorod – Zaporizhzhia: Helvetica Publishing House. P. 239-242. [in Ukrainian].
- Korsak R. V. (2025). Pedahohichni stratehii formuvannia praktychnykh navychok u sferi HoReCa ta turyzmu. [Pedagogical strategies for forming practical skills in the field of HoReCa and tourism]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp. 88, tom I. Lviv: Publishing Center. P. 350–357. [in Ukrainian].
- Korsak R., Hodia I. (2024). Znachennia suchasnykh tekhnolohii ta ustatkuvannia dlia pidhotovky fakhivtsiv z hotelno-restoranoi spravy. [The importance of modern technologies and equipment for training specialists in the hotel and restaurant business]. *Aktualni problemy rozvytku sfery hostynnosti: perspektyvy ta vyklyky: materialy II Mizhnarodnoi naukovo konferentsii (24-25 kvitnia 2024 r.)*. Uzhgorod: Publishing house of UzhNU "Hoverla". P. 283-288. [in Ukrainian].
- Korsak R. V., Hushtan T. V. (2024). Hotelno-restoranna sprava: suchasni vyklyky dlia fakhivtsiv. [Hotel and restaurant business: modern challenges for specialists]. *Suchasni trendy, realii i perspektyvy rozvytku turyzmu ta hotelno-restoranoi spravy: zbirnyk tez Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii (Khmelnyskyi – Medzhybizh, 23-24 travnia 2024 roku)*. Khmelnytskyi – Medzhybizh: Khmelnytskyi National University. P. 40-41. [in Ukrainian].
- Korsak R., Ilnytskyi V. (2024). Vidpochynok u vohni: vykorystannia hotelno-restorannykh posluh u viiskovo-istorychnomu turyzmi. [Leisure in the fire: the use of hotel and restaurant services in military-historical tourism]. *Nauka i osvita Ukrainy v umovakh rosiisko-ukrainskoi viiny: vyklyky ta zavdannia v konteksti natsionalnoi bezpeky*. Tom II. Kyiv – Drohobych – Lviv – Pereiaslav – Uzhgorod – Zaporizhzhia: Helvetica Publishing House. P. 231–234. [in Ukrainian].
- Korsak R., Ilnytskyi V. (2024). Marketynhovi stratehii dlia «militari» hotelno-restorannykh kompleksiv: efektyvni pidkhody ta instrumenty. [Marketing strategies for “military” hotel and restaurant complexes: effective approaches and tools]. *Aktualni pytannia osvity i nauky v umovakh suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny*. Tom I. Drohobych – Uzhgorod – Ternopil: Posvit Publishing House. P. 180–183. [in Ukrainian].
- Korsak R., Ilnytskyi V. (2022). Torhivlia ta hotelno-turystychna haluz Chekhii u konteksti yevrointehratsii: mozhlyvosti dlia ukrainsko-cheskoi spivpratsi (2000–2019 rr.). [Trade and hotel-tourism sector of the Czech Republic in the context of European integration: opportunities for Ukrainian-Czech cooperation (2000–2019)]. *Vis Yevropy*, Issue 1. P. 49–63. [in Ukrainian].

15. Kravchenko O. (2021). Dualna osvita v Ukraini: vid kontseptsii do praktyky. [Dual education in Ukraine: from concept to practice]. *Molodyi vchenyi*, Issue 2 (90). DOI: 10.32839/2304-5809/2021-2-90-12. [in Ukrainian].
16. Kravchenko O. (2020). Deiaki aspekty istorychnoho rozvytku dualnoi osvity v Yevropi. [Some aspects of the historical development of dual education in Europe].
 1. *Molodyi vchenyi*, Issue 8 (84). DOI: 10.32839/2304-5809/2020-8-84-6. [in Ukrainian].
17. Martseniuk L. V., Hruzdiev O. V. (2021). Dualna osvita yak zasib efektyvnoho poiednannia teorii ta praktyky. [Dual education as a means of effective combination of theory and practice]. *Ekonomika ta derzhava*, Issue 3. P. 58–65. [in Ukrainian]
18. Popyk M.M., Reblan A.M. (2021). Profesiina pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv sfery hostynnosti v yevropeyskykh krainakh. [Professional training of future specialists in the field of hospitality in European countries]. *Norwegian Journal of development of the International Science*. Vol 63. P. 24–28. [in Ukrainian].
19. Sakun L.V. (2004). Teoriia i praktyka pidhotovky fakhivtsiv sfery turyzmu v rozvynenykh krainakh svitu. [Theory and practice of training specialists in the tourism sector in developed countries of the world]. *Monohrafiia*. K: MAUP, 2004. 399 p. [in Ukrainian].
20. Symonovych N. (2021). Vyznachalni osoblyvosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv hotelno-restoranoi spravy. [Defining features of professional training of future specialists in the hotel and restaurant business]. *Nova pedahohichna dumka*. – New pedagogical thought. Volume 106 No. 2. P. 39–42. [in Ukrainian].
21. Shykina O., Kuznietsova O. (2024). Dualna osvita yak instrument intehratsiinoho rozvytku hotelnykh merezh. [Dual education as an instrument of integrative development of hotel chains]. *Ekonomika ta suspilstvo*, Issue 60. DOI: 10.32782/2524-0072/2024-60-27. [in Ukrainian].
22. Yakovchuk O. L. (2019). Perspektyvy rozvytku dualnoi systemy zdobuttia vyshehoi osvity v Ukraini. [Prospects for the development of the dual system of higher education in Ukraine]. *Molod i rynek*, Issue 1. P. 111–116. [in Ukrainian]
23. Cynthia D. (2015). Hospitality and Tourism Education in the International Classroom: A Case Study. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 15(4), 301–324.
24. CMH – International Hospitality Management School. URL: https://cmh-academy.com/campusparis/?utm_campaign=google_my_business_paris&utm_source=google&utm_medium=organic
25. École hôtelière de Lausanne [Lausanne Hotel School]. URL: <https://www.ehl.edu/fr/>. [in France].
26. Les Roches Global Hospitality Education. URL: <https://lesroches.edu/>.
27. Lisova S. V. (2022). Problems of the professional development of the future specialist in the hotel and restaurant business at the stage of studying at an institution of higher education. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*. Vol. 4 (111). P. 195-212.
29. Povidaychik O., Popyk M. (2021). Some scientific approaches to professional training of future specialists of hotel and restaurant business. *Modern science and practice. Abstracts of VII International Scientific and Practical Conference*. Boston, USA. March 26 – 27. P. 51-53.

Дата першого надходження статті до видання: 23.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 20.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.03.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

